

Frits de Lange
De mythe van
het voltooide
leven

Over de oude dag van morgen

De mythe van het voltooide leven

De mythe van het voltooide leven

Over de oude dag van morgen

Frits de Lange

Uitgeverij Meinema, Zoetermeer

www.uitgeverijmeinema.nl

Ontwerp omslag: Geert de Koning

Illustratie omslag: Titiaan, *De drie levensstijdperken van de mens*

Duke of Sutherland Collection, on loan of the National Gallery of Scotland /

foto: Antonia Reeve research: CKD, Radboud Universiteit Nijmegen

ISBN 978 90 211 4162 6

NUR 748; 734

© 2007 Uitgeverij Meinema, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Ter inleiding	7
De woordenschat van ouderdom	7
Hoofdstuk 1	
Individualisering van de ouderdom	13
1. Ouder worden: meer, en anders	13
2. De babyboomers en de individualisering	15
3. Van voorgegeven traject naar reflexief project: de postmoderne levensloop	19
4. De Derde Leeftijd	28
5. Communicatieve zelfsturing (de derde volwassenwording)	33
6. De tweede levenshelft: leven in het besef van eindigheid	45
Hoofdstuk 2	
Goed oud worden	54
1. Het wiel opnieuw uitvinden	54
2. We delen meer met elkaar dan we denken	55
3. Het goede leven (een eerste rondje ethiek)	61
4. De kunst van het evenwicht	65
5. Aristoteles in het verpleeghuis	79
Hoofdstuk 3	
Zelfwording	86
1. Het ideaal van de authenticiteit	87
2. Een mens wordt niet zomaar oud	91
3. Zelftranscendentie	97
4. Het geconstrueerde zelf	102
5. Niet alleen voor de boffers	107
6. Een jazzimprovisatie	110

Hoofdstuk 4	
Kiezen voor de eindigheid – ouder worden met Kierkegaard	116
1. Zelfwording voor beginners en gevorderden	117
2. Een ander zelf heb ik niet	121
3. Achterwaarts verstaan, voorwaarts geleefd	124
4. ‘The road not taken’ (keuze en berouw)	126
5. In jezelf geloven: een heilig moeten	136
6. Het oordeel in een envelop	139
7. De gelukkige Sisyphus	146
8. Karakter en toewijding	151
9. Leven met de rug naar de eeuwigheid	157
Hoofdstuk 5	
Over het graf heen leven	162
1. Oud willen worden (je toewijden aan de tijd)	164
2. Arbeid als zelfverwerkelijking (het gelijk van Marx)	169
3. De zorg voor komende generaties	178
Noten	189
Literatuur	192

Ter inleiding

De woordenschat van ouderdom

Als 'vergrijzing' alleen zou staan voor een schuivende getalsverhouding – steeds meer ouderen en minder jongeren – zouden we er niet dramatisch over doen. Maar de ouderen komen niet alleen met meer, ze zijn ook anders geworden dan hun grootmoeders en -vaders van weleer.

Die wisten dat ze uitzonderingen waren op de demografische regel dat je gemiddeld maar dertig, veertig of vijftig werd, en gedroegen zich ernaar: ze waren zwerfstenen in een wereld die al niet meer de hunne was. Nu worden heel veel mensen oud en nemen de wereld in bezit. Ik moet een slag om de arm houden: een hartaanval, tumor, hersenbloeding, verkeersongeluk of terroristische aanslag kan zomaar een streep door de rekening van een lange levensverwachting halen. Maar toch: houdt er maar sterk rekening mee dat u tachtig wordt, dan kan het altijd nog tegenvallen.

De gemiddelde levensverwachting is de laatste anderhalve eeuw verdubbeld. En terwijl vroeger de dood op alle momenten van de levensloop toesloeg (vooral onder de zuigelingen en kinderen), ligt het stervensspitsuur nu zo tussen de zeventig en tachtig. En het schuift nog steeds op naar achteren. Zolang we de pest, de honger en de oorlog buiten de deur kunnen houden, de medische technologie voortschrijdt, we gezond blijven eten en veel bewegen, zullen er niet alleen steeds meer ouderen komen, maar zullen ze ook steeds ouder worden.

Dat is toch een felicitatie waard?

Zorgwekkend is echter dat de nieuwe ouderen het ouder-worden zelf moeten zien uit te vinden. De oude dag van morgen zal er immers ingrijpend anders uit gaan zien dan die van gisteren. De 'bejaarden' van weleer waren uitzonderingen die in het reservaat van de ouder-